

Rutowski, Tadeusz

"Filozofia kultury", Stanisław Kowalczyk, Lublin 1996 : [recenzja]

Studia Płockie 25, 235-236

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Stanisław Kowalczyk, *Filozofia kultury*, Lublin 1996, ss. 218

Ks. Prof. dr hab. St. Kowalczyk, kierownik Katedry Filozofii Społecznej na Wydziale Nauk Społecznych KUL, jest znanym autorem wielu książek, w których podejmuje problematykę istnienia Boga i stara się także przybliżyć odpowiedź na pytanie: kim jest człowiek? Nic zatem dziwnego, że podejmuje problem kultury, gdyż ona jest ściśle związana z działalnością człowieka.

Tematyka dotycząca kultury była podejmowana już wcześniej przez tegoż autora w odrębnych artykułach, ale jedynie fragmentarycznie. Obecna publikacja stanowi syntetyczne ujęcie filozoficznej problematyki kultury, którą ściśle wiąże z osobą ludzka.

Pierwsze dwie części to erudycyjne rozważania dotyczące pojęć kultury oraz jej fenomenologii i ontologii. Te analizy ważne są dla specjalistów, chociaż laik w tej dziedzinie może czuć się trochę zagubiony.

Autor przytacza pojęcia kultury szeroko rozumianej jak np. z „Gaudium et spes”, czy z tzw. Deklaracji Meksykańskiej (dokument uchwalony przez 130 państw w r. 1982 w Meksyku) „Za kulturę w znaczeniu najszerszym można dziś uważać zespół charakterystycznych cech duchowych i materialnych, intelektualnych i uczuciowych, które znamionują dane społeczności lub grupy społeczne. Ponadto obejmuje ona strukturę, literaturę, style życia, podstawowe prawa człowieka, systemy wartości, tradycje i wierzenia” (s. 25), ale sam zawęża pojęcie kultury i odróżnia od cywilizacji gdy pisze: „Kategoria cywilizacji odnosi się przede wszystkim do rzeczywistości materialnej (...) Mianem kultury obejmuje się najczęściej domenę nauki, sztuki, moralności, filozofii, tradycji, postawy duchowej itd”. (s. 17). Zwraca wprawdzie uwagę na rolę w kulturze różnych wartości, ale podkreśla zasadnicze znaczenie wartości wyższych, absolutnych. „Są wartości witalno-sensytywne i ludyczne, do których należy: życie, zdrowie, siła fizyczna, brak cierpień, piękno i integralność ciała, przyjemności i rozrywki, hobby, doznania związane ze sferą popędową” (s. 63). „Do absolutnych należą klasyczne wartości prawdy, dobra, piękna i sacrum. Wartości absolutne są normatywne, pozostałe nie mają już takiego charakteru” (s. 59).

Autor w swej pracy akcentuje kulturę umysłowo-duchową, (może nawet przesadnie) pozostawiając troskę o wartości materialne, ekonomiczne, przyjemnościowe – cywilizacji. Pewnym usprawiedliwieniem takiej postawy jest podtytuł książki: Próba personalistycznego ujęcia problematyki. To personalistyczne podejście do kultury przenika całą publikację.

W części trzeciej zatytułowanej: Antropologia kultury, ukazuje człowieka nie tylko jako twórcę kultury, ale także jako jej cel. Uwzględnia też społeczny wymiar kultury. „Kulturę tworzy człowiek jako osoba czyli byt psychofizyczny, rozumny, wolny,

wrażliwy na wyższe wartości oraz społeczny” (s. 94). „Wewnętrzna kultura ludzkiej osoby powinna zawsze być celem najważniejszym (...) Postęp techniczno-przemysłowy jest nieodzowny, ale najważniejszy jest sam człowiek: jego postawa moralna, poczucie odpowiedzialności, głos sumienia, wrażliwość na los innych” (s. 96). „Kultura (...) stanowi podstawowy element międzyludzkiej więzi i międzypersonalnej komunikacji, (...) język, tradycja, wspólna praca, etos, religia, sztuka, literatura itd”. (s. 99n.).

W części czwartej zajmuje się aksjologią kultury, a więc rolą wartości poznawczych, moralnych i estetycznych. Czytając te fragmenty książki łatwo przypominamy sobie, że Ks. St. Kowalczyk jest autorem publikacji: *Z refleksji nad człowiekiem. Człowiek – społeczność – wartość*. Lublin 1995, w której owe trzy węzłowe problemy, wiążąc ideą wolności, rozpatruje z punktu widzenia antropologii filozoficznej, filozofii społecznej i aksjologii chrześcijańskiej.

Piąta, ostatnia część omawianej przez nas publikacji, ukazuje ścisły związek kultury z religią i to religią chrześcijańską. „Przeciwstawienie kultury religii prowadzi nieuchronnie do jej zubożenia i deformacji, pośrednio zaś do dehumanizacji życia społecznego” (s. 174). Kultura, oderwana od prawdy i etosu, traci charakter humanistyczny. Kryzys wartości jest kryzysem kultury” (s. 201). „Wiara jest źródłem kultury, kultura zaś jest ukoronowaniem wiary” (s. 204).

W czasach współczesnych, kiedy tworzy się często antykulturę i niemal powszechnie relatywizuje się wszelkie wartości, szczególnie poznawcze i etyczne „Filozofia kultury” stanowi interesującą i cenną pozycję zasługującą na przestudiowanie.

Ks. Tadeusz Rutowski